

İNSAN VE/VEYA HAYVAN

ANTROPOSEN ALEGORİLERİ

ELIZABETH M.
DELOUGHREY

ÇEVİREN: YENER ÇIRACI

livefa
yayınevi

Elizabeth M. DeLoughrey, UCLA'da İngilizce Bölümü ve Çevre ve Sürdürülebilirlik Enstitüsü'nde profesördür. Karayipler ve Pasifik Adaları'na (Okyanusya) odaklanarak çevre, küreselleşme, eleştirel okyanus çalışmaları ve Antroposen ile iklim değişikliği üzerine -postkolonyal ve yerli- edebiyat dersleri vermektedir. *Antroposen Alegorileri*'nin yanı sıra *Routes and Roots: Navigating Caribbean and Pacific Literatures* (University of Hawai'i Press, 2007) adlı kitabın yazarıdır. *Caribbean Literature and the Environment: Between Nature and Culture* (Virginia UP, 2005) ciltlerinin ortak editörü olan DeLoughrey'in eleştirel okyanus, ada ve militarizm üzerine yaptığı çok sayıda çalışması *Postcolonial Ecologies: Literatures of the Environment* (Oxford UP, 2011); ve *Global Ecologies and the Environmental Humanities: Postcolonial Approaches* (Routledge, 2015) gibi derleme kitaplarda ve çeşitli dergilerde yayımlanmıştır.

Yener Çıracı, Ankara Üniversitesi Antropoloji bölümünden mezun oldu. 2020 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı programına kayıt oldu. Şimdi ABD'de SUNY, Albany'de doktorasına devam ediyor. Toplumsal hareketler, Marksizm ve sosyolojik teoriler üzerine çalışıyor ve çeviriler yapıyor.

İnsan ve/veya Hayvan Kitap Dizisi

Editörlerin Önsözü

Sözlerin tutulmadığı, vaatlerin yerine getirilmediğinin açıkça ortaya serildiği bir çağda insanı insan-olmayanlardan ayıran çizgiyi yeniden nasıl düşünmek gerekir? Aslında içerisinde bulunduğumuz krizin küresel boyutu, eleştirinin menzilini böyle bir çizginin varlığını bile sorgulayacak ölçüde genişletmenin vaktinin çoktan gelmiş olduğunu göstermektedir. İnsanı hayvandan koparması beklenen eski, paslanmaya yüz tutmuş ayırım çizgisi Aristoteles'in son derece meşhur iki önermesinin birbirine eklenmesi ile oluşturulur: İlk olarak, Aristoteles'e göre insan politik bir hayvandır. İnsanın politik güçlerine, söz üreterek ortaklaşma kapasitesine ve *polis*e dair olmasına referansla yapılan bu tanım, klasik bir yüklemden beklenebileceğinin aksine, özneyi (insan) cinsine (hayvan) tabi kılmaz fakat kendi dışında kalan diğer her şeyle birlikte ondan ayırır. Politik yetileriyle tanımlanan bu insan, en temelde düşünme ve konuşma kapasitesine sahip olması nedeniyle, doğanın ve hayvanlığın kapsamına kendine özgü karakteriyle dahil edilen politik bir *hayvan* değil, doğadan ve hayvandan ayırıcı vasfıyla çekip çıkarılmış *politik* bir hayvandır. Demek ki insanın politikleşme biçimi *polis*'in içerisi ile dışarı arasında çekilen kökensel bir sınır ile karakterize olur. Nitekim

insanların kolektif edimleriyle etrafını fiziksel ve metafiziksel bir çitle çevirdikleri bu *polis*'in dışındaysanız, diyecektir Aristoteles, *ya* bir hayvansınızdır *ya da* bir Tanrı. Bu, insan olmanın kültürü doğadan yalıtın olumsuz bir adacık içerisine hapsolmaya başladığı anlamına gelir: Kendi varlığının anlamını kendi-olmayanlara referansla kuran bu kültürel varoluşun sözde ilerleyen tarihi, doğayı sitenin mutlak dışarısı olarak koyutlayan ve insanı hem hayvan-olmayan hem de Tanrı-olmayan olarak temsil eden böylesi ayrımcı bir politika ile başlatılmıştır.

Elbette insanın sitenin dışına sürdüğü yabani Tanrının yerine göz dikmesi için de fazla beklemesi gerekmeyecektir. Doğa yasalarını doğaya boyun eğdirmek üzere anlayabildiğimiz takdirde su değil şarap içeceğimizin sözünü veren Bacon ile doğayı bir mekanizmaya, hayvanı ise bu mekanizmanın parçası olan bir makineye dönüştürerek modernliğe yol gösteren Descartes'in öncüsü olduğu bir çağın –“ruhsuz uzmanların ve kalpsiz hedonistlerin çağı”- vaat ettiği şey budur: Bundan böyle *polis*'in dışarısı diye bir yer olmayacaktır. Doğaya egemen olma arzusuyla karakterize olan bir istencin Tanrısını, hayvanı ve dünyayı yerinden ederek Varlığa kendi damgasını vurmaya çalışmasının huzursuzluğu bütün bir modernlik projesini kateder. Doğa-Kültür, Hayvan-İnsan, Cansız-Canlı, Nesne-Özne gibi kendi ürettiği ikilikleri aşmaya çalışmanın yarattığı tahribat, Öznenin Tanrının yerini almaya başladığı bu dönemin somut ve maddi vechesini oluşturur. İronik olan ise modernliğin dönüşüm araçlarının işleyiş biçimine kaydedilmiş içsel ve dışsal şiddetin, bu dönüşümün failini de aşındırmaya başlamış olmasıdır: Özne olarak kurgulanan (modern, Batılı) insan, geldiğimiz noktada, doğaya hükmetme çabasının bir sonucu olarak hükmedilen bir nesne haline gelmiş, her şeyi araçsallaştırarak anlayan kendi aklı tarafından el altında hazır bekleyen yorgun bir araca dönüştürülmüştür. On dokuzuncu yüzyı-

lın gösterişli öz-güveninin ardından gelen kriz yüzyılı insanın doğaya ve doğadakilere egemen olma çabasına ilişkin bir yenilgiyi ortaya koyar. Burada söz konusu olan insanın kendisiyle ve kendi-olmayan olarak konumlandıklarıyla kurduğu taksonomik ilişkinin başarısızlığa uğramasıdır. Ancak bu başarısızlığın açıkça görünür olmaya başlamasından sonradır ki Heidegger insan-olmayana dönük bir hınç ile karakterize olan bu tarihten geriye dönüşe ilişkin arayışı onto-teolojik bir terminolojiye uygun olarak şöyle dile getirmiştir: “Bir Tanrıya daha gücümüz yeter mi?”

Biz ise bu dizide başka bir sorunun peşine düşmek niyetindeyiz: Başka bir insana daha gücümüz yeter mi? Doğayı insanın dışında ve altında konumlandıran, Descola'nın “büyük bölünme” olarak adlandırdığı düşünsel yolların felsefi, sosyolojik, antropolojik, arkeolojik vs. derinliğini araştırmak belki de bize “insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu” Antroposen çağından çıkışa ilişkin birkaç ipucu verebilir. Bugün felsefenin odağının epistemoloji ve öznedenden uzaklaşarak ontoloji ve nesneye doğru kaymasıyla birlikte, dünyayı tıpkı Spinoza'nın yaptığı gibi ilişki ve monist bir tarzda kavrayan yaklaşımların çoğaldığına tanıklık ediyoruz. İnsanın dünya ve evren içerisindeki konumunu bir kez daha ve fakat bu sefer daha mütevazı bir şekilde düşünmenin bilimlerin alanındaki karşılığı olarak ise insan-merkezci olmayan araştırmaların geçmişteki tüm ikilikleri ve hiyerarşik sınıflandırmaları geride bırakma hususunda kayda değer ölçüde mesafe katettiğini görüyoruz. Elbette insanın kendisine ilişkin olarak ürettiği bu daha usturuplu imajın gösteri kapitalizmine doğrudan eklenilen ahlaki bir maske olup olmadığından tam olarak emin değiliz. Emin olduğumuz tek şey bugün hâlâ işler olan insan etkinliğinin içerisinde var olabildiğimiz tek gezegendeki yaşam olanaklarını bütünüyle tüketiyor oluşunun katiben ivme kaybetmiş olmasıdır. Tam da bu nedenle insan-oluşun ve insanı hayvan-

dan, doğadan, evrenden ayıran kibirli çizginin acımasız eleştirisini vermenin vaktinin çoktan geldiği kanaatindeyiz. Bir diğer deyişle, biz etiğe küresel bir boyut kazandıran tartışmaları gündeme getirmek istiyoruz: Farklı bir açıdan bakmayı nihayet öğrenmeye başladığımız bu dünya içerisindeki oluşumuzun başka tarzlarını icat etmemiz hâlâ mümkün mü? Kendi labirentlerini oluşturmaya çoktan başlamalarına rağmen, yaşamın yanında yer almak gibi oldukça sade bir zeminde ortaklaşan yeni kritiklerin, dolanıklığımızı tesis eden Antroposen Çağı'na direnmemizi mümkün kılan gerçek referans noktaları olduğunu düşünüyoruz. Çünkü bizim baktığımız yerden, doğayı ve kendimizi yok ediş sürecimizin sona erdirilmesi için kapitalizme doğrudan eklemelenen neo-spiritüalizmin ve diğer kişisel gelişim aygıtlarının gerçek bir dönüşümü talep etmeyen, apolitik motto haline gelmiş “doğaya dönüş” mitinden çok daha zengin düşünsel olanakların keşfedilmesinin gerektiği açıkça görülüyor. Bu diziyle yapmak istediğimiz şey, bir yandan insanın kendi ötekisi olarak konumlandırıdıklarıyla ilişkisinin tarihini eleştirel olarak irdelerken diğer yandan geleceğe açılan yeni eylemsellik tarzlarını düşünsel bir projeksiyon olarak sunabilmektir. Böylece gezegenin krizi içerisindeki insanı veya insan krizinin ortasındaki gezegeni holistik bir yaklaşımla ele alan bu proje ile bugün tam da ihtiyaç duyduğumuz yeni bir düşünme ve olma tarzının etik-politik ufkuna işaret etmek gibi teorik ve pratik bir işlevi yerine getirmeyi umuyoruz.

Çiler Çilingiroğlu & H. Deniz Özcan

İÇİNDEKİLER

Teşekkürler	13
GİRİŞ: <i>Antroposen Alegorileri</i>	17
BİRİNCİ BÖLÜM: Yeryüzünü Cinsiyetlendirmek: <i>Plantasyon Toprağının Kazımı</i>	79
İKİNCİ BÖLÜM: Gezegensellik: <i>Askerileştirilmiş Radyasyonlar</i>	133
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İvmeler: <i>Küreselleşme ve Atık Devletleri</i>	193
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: Okyanusa Ait Gelecekler: <i>Türler Arası Dünyalaşmalar</i>	254
BEŞİNCİ BÖLÜM: Bir Ada Bir Dünyadır	313

Teşekkürler

Haziran 2010'da transplantasyonun kültürel ekolojileri üzerine bir kitap projesi için yaptığım on yıllık araştırma ve notlarımın bir taşınma sırasında kaybolduğunu ve büyük olasılıkla Los Angeles'ta bir çöplüğe gittiğini fark ettim. Proje kısmen taslak hâline getirilmişti; ekmekağacı, hindistancevizi, şeker kamışı ve yerelması gibi tropik gıda ve metaların mübadelesi yoluyla yaratılan toprağa yönelik çeşitli ontolojik iddiaların bir incelemesi olacaktı. Bu kaybın zararı, muhtemelen bu kitaptaki düşüş, parçalanma ve israfın alegorik anlatıları ile adaptasyon ve büyüme olasılıklarını gösteren bir Antroposen dönemi hakkındaki genel iddia için önemlidir. Bu kitap kaybolmuş olsa da *Antroposen Alegorileri*'nin açılış bölümünde bir parçası, bir kökü kalmıştır.

Yıkıntılar arasından yeni bir kitap projesini yeniden oluştururken geniş bir destek ağına sahip olduğum için şanslıyım. Bu bölümleri okuyan ve yorumlayan ve kendilerine en içten teşekkürlerimi sunduğum UCLA'daki meslektaşlarım da buna dahildir: Victor Bascara, Judith Bettelheim, Keith Camacho, Chris Chism, Robin Derby, Helen Deutsch, Lowell Gallagher, Lauren Hirshberg, Gil Hochberg, Rachel Lee, Françoise Lionnet, Jorge Marturano, Kathleen McHugh, Shu-mei Shih ve Jenny Sharpe. Ayrıca meslektaşlarım Andy Apter, Ali Behdad,

Judy Carney, Allison Carruth, Jessica Cattelino, Jon Christensen, Michelle Erai, Mishuana Goeman, Akhil Gupta, Sandra Harding, Susanna Hecht ve Ursula Heise ile olan entelektüel etkileşimden de çok şey öğrendim. Öğrencilerimin hepsi edebiyat, sanat, imparatorluk ve tarihe ekolojik yaklaşımlar aracılığıyla düşüncelerime birçok yönden katkıda bulundular. Özellikle Nasia Anam, Kristen Cardon, Lauren Dembowitz, Deb Donig, Yu-ting Huang, Dana Linda, Marilu Medrano, Alexei Nowak, Courtney Ryan, Joyce (Pua) Wyazimarren ve araştırma asistanım Sophia Lykke'ye bu metinler ve bağlamlar hakkında gerek sınıftaki gerek sınıf dışındaki ve köpekle yaptığımız gezintilerdeki canlandırıcı sohbetlerimiz için teşekkür etmek istiyorum.

Çalışmalarımı paylaşmam için beni davet eden aşağıdaki kişilere içten teşekkürlerimi sunarım; yeni bir çalışma hazırlama konusundaki cesaretlendirmelerden, davet edenlerden ve her bir etkinlik için bir araya gelen insanlardan aldığım mükemmel geribildirimlerden büyük fayda sağladım: Godfrey Baldacchino ve Eric Clark, Sven, İsveç'teki Uluslararası Coğrafya Birliği Konferansı'nın koordinatörleri; Byron Caminero-Santangelo, Kansas Üniversitesi; Dipesh Chakrabarty, Chicago Üniversitesi; Paulla Ebron, Stanford Üniversitesi; Sarah Fekadu, Ludwig-Maximilians-Universität, Münih; Paul Giles, Lisa Samuels ve Brenden O'Connor, Sydney Üniversitesi'ndeki Avustralya-Yeni Zelanda Amerikan Çalışmaları Derneği toplantısının koordinatörleri; George Handley, Brigham Young Üniversitesi; Otto Heim, Hong Kong Üniversitesi; Hsinya Huang, Ulusal Sun Yat-sen Üniversitesi ve Okyanus ve Ada Ekolojisi Araştırma Ağı; Peter Hulme, Essex Üniversitesi; Rosanne Kennedy, Avustralya Ulusal Üniversitesi; Yolanda Martínez-San Miguel ve Michelle A. Stephens, Archipelagos Semineri, Rutgers Üniversitesi; Anne-Marie McManus, Nancy Reynolds ve Vasiliki Touhouliotis, Washington Üniversitesi, St. Louis; Sean Metzger, Francisco-J. Hernández Adrian ve Michaeline Crichlow, Duke Üniversitesi; Martin Munro, Florida Eyalet

Üniversitesi; Mike Niblett, Warwick Üniversitesi; Viet Nguyen ve Janet Hoskins, Güney California Üniversitesi; Ineke Phaf, Humboldt Üniversitesi, Berlin; Hannah Boast ve Postkolonyal Çalışmalar Derneği, York Üniversitesi, İngiltere; Ato Quayson, Toronto Üniversitesi; Sangeeta Ray, Maryland Üniversitesi, College Park; Johnny Riquet ve Ana Sobral, Zürih Üniversitesi; Modhumita Roy, Tufts Üniversitesi; ve Nicole Waligora-Davis ve Cary Wolfe, Rice Üniversitesi.

Bu kitabın düşünülmesi ve yazılması da bursların ve araştırma hibelerinin cömert desteğiyle mümkün oldu. Rachel Carson Çevre ve Toplum Merkezi'nden (RCC) Christof Mauch'a "Emperyalizm, Anlatı ve Çevre" başlıklı atölye çalışmamıza verdiği destek için ve tüm atölye katılımcılarına özel olarak teşekkür ederim. Burası, postkolonyal çalışmalar ve çevresel beşerî bilimler arasındaki ilişki üzerine düşünmem için en önemli toplantılardan biri olmaya devam ediyor. UCLA'daki öğretim ve hizmet taahhütlerime paha biçilmez bir ara sağlayan Huntington Kütüphanesi'nde bir ACLS Frederick Burkhardt Konut Bursu aldığım için şanslıydım. California Üniversitesi Beşerî Bilimler Araştırma Girişimi Hibesi, "Küresel Ekolojiler: Doğa/Anlatı/Neoliberalizm" konferansımızı finanse etti ve RCC'de başlayan çok değerli bir tartışmayı devam ettiren ve genişleten bu etkinlikteki tüm konuşmacılara ve katılımcılara teşekkürlerimi sunuyorum. California Üniversitesi Pacific-Rim Grant, UCLA Uluslararası Enstitü Fakülte Araştırma Ödülü ve Burkle Merkezi Fakülte Araştırma Bursu, meslektaşlarım Victor Bascara ve Keith Camacho'yu ve beni, radyasyon ekolojileri üzerine araştırmamın ve bu kitapta ve sonrasında karşılaşmalı militarizm hakkında öğrendiklerimin ayrılmaz bir parçası olan militarizasyon üzerine ülkemizde ve Güney Pasifik Üniversitesi Fiji'de atölye çalışmaları düzenlememiz için destekledi.

Daha önce bahsettiğim isimlere ek olarak Joni Adamson, Blake Allmendinger, LeGrace Benson, Catherine Burwell, Ralph Crane, Gaurav Desai, Jill Didur, Germán Esparza, Esther Figueroa, Arianne

Gaetano, Amy Griffiths, Graham Huggan, Peter Hulme, Anne Keala Kelly, Ilan Kelman, Jorge Marcone, Sarah Mattaliano, Dan Taulapapa McMillan, Radhika Mohanram, Susan Najita, Rob Nixon, Lisa Paravisini-Gebert, Crystal Parikh, Jon Pugh, Jenny Price, Karen Salt, Elaine Savory, Geoffrey Schramm, Malcolm Sen, Flavia Sparacino, Phil Steinberg, Nina Sylvanus, Thom Van Dooren, Nicole Waligora-Davis, Linda Williams, Briar Wood ve Yetunde Zaid'in dostlukları, destekleri ve entelektüel etkileşimleri bana güç verdi. İlk kitabımda olduğu gibi, Sangeeta Ray benimle pek çok fikir üzerinde çalıştı ve yıllarca süren bu sarsılmaz danışmanlık için minnettarım. Ayrıca ilk taslaklar sırasında sunduğu editoryal destek için Anitra Grisales'e ve bu kitabın ortaya çıkmasını sağlayan Duke University Press'in harika çalışanlarına –özellikle Courtney Berger, Sandra Korn ve Christopher Catanese– teşekkür etmek istiyorum.

Her şeyden önce, Ağustos 2015'te bir kriz ânında Los Angeles'a gelerek hayatımı kurtaran babama minnettarım. Bu korkunç olaydan kurtulmak ancak ailemin ve dostlarımın, özellikle de yuvamın kalbinde yaşayanların sevgisi sayesinde mümkün oldu yani Gregg, Pötiki, Ray ve Luna'nın sayesinde.

Bu kitabı, düşüncelerimi derinden etkileyen ve yazıldığı yıllarda aramızdan ayrılan dört kişinin yaşayan anısına adıyorum: Eserleri kitabı süsleyen harika sanatçı ve sevgili dostum Tony Capellán; sevgili çalışma arkadaşım ve dostum Anthony Carrigan; ufuk açıcı yazar ve sabırlı ortağım Wilson Harris ve son olarak, anti-militarist politikalarda önemli bir çalışma arkadaşı olan Teresia Teaiwa. Onların çalışmaları, kayıp ve yıkımın ardından ayakta kalmaya ve ilham vermeye devam ediyor.

Kitabın bazı bölümleri *Modern Fiction Studies*, *Small Axe*, *Real Research in English and American Literature* ve *Global Ecologies and the Environmental Humanities* (2015) adlı dergilerde yayımlanmıştır.

GİRİŞ:

Antroposen Alegorileri

“Onlara suyu anlat, onu yükselirken nasıl gördüğümüzü
mezarlıklarımızdaki sel baskınlarını
deniz duvarlarının üzerinden çağlayan
ve evlerimize çarpan suyu.

Onlara bunun nasıl bir şey olduğunu anlat
tüm okyanusu karayla aynı seviyede görmeyi.”

Kathy Jetñil-Kijiner, “Tell Them”

İklim değişikliği konusundaki giderek yükselen farkındalığımız, gezegenimizin dinamizmini ele almak için yeni tahayyülleri ve buna bağlı olarak yeni alegorik formları harekete geçiriyor. Bu kitabı, Marshall Adaları’ndan bir performans şairi ve muhtemelen şiiirlerini iklim adaletinin sağlanmasında kullanan en tanınmış isim olan Kathy Jetñil-Kijiner’in sözleriyle açıyorum. 2014’te Birleşmiş Milletler İklim Zirvesi’nde deniz seviyesindeki yükselmenin Pasifik Adaları üzerindeki etkisine dair tutkulu tanıklığı ve henüz yeni doğan kızı için hayal ettiği küresel iklim geleceğine dair heyecan verici şiiiri

ayakta alkışlandı.¹ “Tell Them” şiiri, insanlar ve mekân arasındaki aktif ilişkiyi nasıl anladığımızı ve temsil ettiğimize dair bir meydan okumadır. Daha spesifik olarak şiir, adayı ekolojik kriz içindeki bir dünya olarak tasvir eden bir alegori kullanır, aktif, insan olmayan bir okyanus failini tasvir eder ve dinamik, değişen bir dünyaya hem tanık olma hem de tanıklık etme zorunluluğunu dile getirir. Bu alegorik mecazların üçü de bu kitabın çevresel felaketin hızlandığı bir çağda Antroposen ve imparatorluk arasındaki ilişkiyi keşfetmesi açısından hayati önem taşır.

Atmosferik karbonun hızla artışı; kuraklık, sel, yangın ve kasırgalar gibi ekstrem hava olayları; dehşet verici tür yok oluşları; deniz seviyesinin yükselişi; okyanus asitlenmesi ve ısınan bir gezegen, Antroposen olarak bilinen küresel iklim değişikliği krizine tanıklık etmektedir. Bu, bazı akademisyenlerin insan faaliyetlerinin volkanik bir patlama ya da bir göktaşı gibi jeolojik bir güç ölçeğine eriştiğini ve dünyayı bir sistem olarak dönüştürdüğüne işaret etmek için kullandıkları 21. yüzyıla ait bir terimdir.² Son yıllarda Antroposen’i araştıran yeni dergiler ve yayınlardan oluşan mütevazı bir literatür oluşmuş olsa da bu tartışma, pozitivist yöntemlere öncelik verme eğiliminde olan ve sanat ve beşerî bilimlerin zindeliği hakkında söyleyecek çok az şeyi olan jeofizik ve sosyal bilimlerden domine edilmektedir. Antroposen kültürel tahayyülünün rolüne yönelik araştırmalar neredeyse bütünüyle küresel Kuzey’in bakış açısına odaklanmaktadır. Bu çalışmalar, roman gibi edebî biçimleri ve Ame-

---

¹ İlgili tüm materyaller Kathy Jetñil-Kijiner’in web sitesinde yer almaktadır <https://jkijiner.wordpress.com>.

² Terim ilk defa şurada yayımlandı: Paul J. Crutzen ve Eugene F. Stoermer, “The ‘Anthropocene’”, *Global Change Newsletter*, Sayı 41 (2000): s. 17-18. Ayrıca bkz. Jan A. Zalasiewicz, *The Earth after Us* (Oxford: Oxford University Press, 2008).

rika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Avrupadan beyaz (yerleşimci) kültürel üretimi tercih etme eğiliminde olmuştur.

Postkolonyal ve yerli perspektiflerle etkileşim eksikliği, Antroposen söylemini, imparatorluğun neden olduğu mülksüzleştirme ve felaketin tarihsel *sürekliliğine* dikkat etmek yerine krizin *yeniliğini* iddia edecek şekilde biçimlendirdi. Bu anlamda Antroposen araştırmaları, yerküreyi gözden kaçırarak bir küreselleşme söylemi üretmektedir. Dolayısıyla Antroposen'in kültürel coğrafyaları ve yöntemleri, gezegen ölçeğindeki karmaşık bir krizi ele almak için hâlâ yetersizdir. Bu kitap, gerçek anlamda küresel bir çevre krizi çağında, Antroposen çalışmalarının küresel Güney'den, özellikle de ekolojik açıdan yıkıcı iklim değişikliğinin ön saflarında yer alan ve almaya devam eden ada bölgelerinden gelen anlatıların görmezden gelinemeyeceğini öne sürmektedir.

Devasa ölçekleri ve söylemsel geçmişleri nedeniyle, insan dışı doğa, insan, dünya ve şimdi de Antroposen figürleri evrenselleştirici bir jeolojiyi paylaşır. *Antroposen Alegorileri*, (sosyal) bilimler ve beşerî bilimler arasında disiplinler arası bir diyalogu sahneler ve Antroposen'in evrenselleştirici figürünün postkolonyal adalar gibi belirli yerlerle etkileşime girerek nasıl *temellendirilebileceğine* özellikle dikkat çeker. Bu, birbirlerini karşılıklı olarak nasıl beslediklerini görmek için uzam (gezegen) ve mekân (ada) arasında diyalektik veya "tidalektik³ bir şekilde iç içe geçen çok taraflı bir yöntem gerek-

³ Tidalektik," Karayipli yazar ve filozof Édouard Glissant tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Bu terim, diyalektik düşünce sisteminin bir uzantısı olarak, Karayiplerin kültürel ve tarihsel deneyimlerinden ilham alır. Tidalektik, diyalektikten farklı olarak, sabit ve çatışmalı iki zıt kutup arasında bir sentez aramaktan ziyade, sürekli bir hareket ve değişim sürecini ifade eder. Glissant, bu kavramla, kültürlerin ve kimliklerin dinamik, akışkan ve etkileşimsel doğasını vurgulamayı amaçlamıştır. Tidalektik, kültürel çeşitliliği ve çoklu perspektifleri bir arada tutmayı hedefler. (e.n.)

tirir.⁴ Postkolonyal, yerli ve Antroposen söylemlerin çalışmalarını bir araya getirerek, Dipesh Chakrabarty'den ödünç alarak, postkolonyal çalışmaların Avrupa'nın evrenselleştirici söylemini "taşralaştırdığı" gibi, Antroposen'i de "taşralaştırmamız" gerektiğini savunuyorum.⁵ Bu sıradan bir analogi değildir: Chakrabarty'nin Avrupa söyleminde merkezsizleştirmeye çalıştığı "evrensel ve seküler insan görüşü", tekil (eril) bir "tür" olarak hüküm süren bir figürü yeniden diriltten "İnsan Çağı" Antroposen biliminin çoğunda yeniden üretilmiştir.⁶ Bu söylemlerin her ikisi de ayrılmaz bir şekilde imparatorluk tarihlerine ve söylemlerine bağlıdır – özellikle de burada tartıştığım gibi, ayrışma ve kopuş anlatılarının kullanımı yoluyla.

Edebiyat, film ve sanata yönelen bu kitap şu soruyu sormaktadır: Yerel ve gezegensel, tarihsel ve beklentisel bağlamda anlaşılabilir bir ekolojik krizde ne tür anlatılar yolumuzu bulmamıza yardımcı olabilir? Anlatı ve temsille ilgili sorular Antroposen'i anlamak için hayati bir önem taşır çünkü geçmişten radikal bir kopuşu yansıtan bir dönem olarak, ilk kez Chakrabarty'nin dile getirdiği belirli epistemolojik ve ontolojik zorluklar yaratır.⁷ Elbette Antroposen, ölçülebilen ve

---

⁴ Tıdalektik bağlamında Kamau Brathwaite'in sentezci Avrupa diyalektiğini kırmak adına ada coğrafyasını kullanması için, bkz. Nathaniel Mackay, "An Interview with Edward Kamau Brathwaite", *Hambone*, Sayı 9 (Kış 1991): s. 42-59.

⁵ O da bu deyim Hans-Georg Gadamer'den ödünç almıştır: bkz. Dipesh Chakrabarty, *Provincializing Europe* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000).

⁶ Chakrabarty, *Provincializing Europe*, s. 4.

⁷ Chakrabarty, Antroposen'in evrenselci anlatılarını sorunsallaştırır ve ontolojik olmayan, türe dayalı farklı bir evrenselcilik için ikna edici bir iddiada bulunmaktadır: Dipesh Chakrabarty, "The Climate of History: Four Theses", *Critical Inquiry*, Sayı 35 (2009): s. 197-222. Bu nokta hakkında Dipesh'le yaptığım pek çok sohbetten faydalandım. Dipesh'in provokasyonuna erken dönem postkolonyal yanıtlar için bkz. Ian Baucom, "The Human Shore: Postcolonial Studies in an Age of Natural Science", *History of the Present* 2, Sayı 1 (2012): s.1-23, özellikle de tür-oluş hakkındaki argümanları. Ayrıca bkz. Dipesh Chakrabarty,

deneyimlenebilen şeylerle ilgili olduğu için *maddidir* ve bir sistem olarak gezegenin nasıl gösterilebileceğine dair hayati sorunları gündeme getirdiği için *temsildir*. Antroposen'i teorileştiren çok sayıda kakofoni olsa da çoğu kişi bunun jeolojik tarihte ve belki de bilgi üretiminin kendisinde bir ayrışma ve kopuş ânını yansıttığını iddia eder.⁸ Elbette bu kopuş söylemi, süregelen imparatorluk deneyimini niteleyen “moderniteye hücum”un kuramsallaşmasında postkolonyal çalışmalar ile yerli çalışmalarında son derece tanıdıkır.⁹

Antroposen'i oluşturan bilgi birikimindeki başlıca kopuş, yerel hava koşulu deneyimlerimizin küresel iklim anlayışıyla orantılı olmamasıdır. Başka bir deyişle, dünya sistemleri modellemesinin zorluğu nedeniyle, 2017'de Karayipler'i vuran Maria Kasırgası tek başına küresel iklim değişikliğinin kanıtı olamaz.¹⁰ Aşırı hava koşulları-

---

“Foreword”, *Global Ecologies and the Environmental Humanities Postcolonial Approaches*, (yay.haz.) Elizabeth DeLoughrey, Jill Didur ve Anthony Carrigan (New York: Routledge, 2015), s. xii-xv, ve giriş bölümünde postkolonyal ekolojiler için argümanlarının çıkarımlarının tartışılması vardır, s. 11-12.

⁸ “Antroposen, onu ilk ortaya atanlara göre tehlikeli bir değişimi ve dünya tarihinde radikal bir kırılmayı temsil etmektedir. Bu kırılma, Holosen'in jeolojik ya da entelektüel açıdan Antroposen için bir rehber olamayacağı anlamına gelmektedir.” Clive Hamilton ve Jacques Grinevald, “Was the Anthropocene Anticipated?”, *Anthropocene Review* 2, Sayı 1 (2015): s. 62.

⁹ Édouard Glissant, *Caribbean Discourse: Selected Essays*, çev. J. Michael Dash (Charlottesville: University of Virginia Press, 1989), s. 144. Postkolonyal yöntemleri izleyerek “Antroposen'in uzun tarihini depolitize ettiği” için kopuş modeline karşı çıkan Bonneuil ve Fressoz'a katılmıyorum: Christophe Bonneuil ve Jean-Baptiste Fressoz, *The Shock of the Anthropocene: The Earth, History, and Us* (New York: Verso, 2016), s. xii. Aksine, kopuşu analitik olarak dahil etmek, imparatorluk ve şiddet tarihini ön plana çıkarmaya yardımcı olur.

¹⁰ Bu konu Beşinci Bölüm'de daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Bkz. Michel Serres, *The Natural Contract*, çev. Elizabeth MacArthur ve William Paulson (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995); Chakrabarty, “The Climate of History”; Sheila Jasanoff, “A New Climate for Society”, *Theory, Culture and Society* 27 (2010): s. 233-50.

nın yerel deneyimi ile küresel ölçekte soyutlanması arasındaki bu kırılma, Jetnil-Kijiner'in şiirinin son dizelerinde açıkça görülür:

anlat onlara
korkuyoruz
Onlara bilmediğimizi anlat
siyaseti
ya da bilimi
ama onlara gördüğümüzü anlat
kendi arka bahçemizde ne olduğunu
.....
Ama en önemlisi anlat onlara
gitmek istemiyoruz
asla ayrılmak istemedik
ve biz
adalarımız
olmadan
bir hiçiz.¹¹

Okura “anlat onlara” buyruğunu ileten bir şiirde “bilmiyoruz” iddiası yazarın ilginç bir tercihidir; bilgi üretimi ve dolaşımında bir çatlağa işaret eder. Marshall Adalı diplomatlar her iklim değişikliği zirvesinde en etkili figürlerden bazıları olmuş ve küresel sıcaklık artışının hedeflenen iki derecelik sınırının düşürülmesine yardımcı olmak için postkolonyal ada devletlerinden oluşan kritik bir bloğu harekete ge-

---

¹¹ “Tell Them” web sitesinde transkript edilmiş ve *Iep Jältok* (Tucson: University of Arizona Press, 2017), s. 64-67’de yayımlanmıştır, ancak en iyi <https://www.youtube.com/watch?v=w9D88ST9qbw> adresindeki performansta görülebilir. Şiir Beşinci Bölüm’de daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.